

масштабу діяльності підприємств, основних циклів діяльності (постачання, виробництво, реалізація, інвестиційна та фінансова діяльність тощо), визначення аудиту як системи знань про методи та інструментарій незалежного фінансового контролю – є нагальною потребою сьогодення.

Стан теорії аудиту викликає незадоволення як вчених так і практиків, теоретичні розробки та дослідження у сфері аудиту відстають від практичних проблем та від потреб постіндустріальної економіки. Особливої уваги потребують поняття «аудиторська діяльність» і наукове визначення аудиту, яке б розкривало його суть, предметну область та мету, склад і зміст постулатів аудиту, класифікація видів аудиту, склад та зміст принципів аудиту та умови їх отримання. Отже, дослідження теоретичних проблем аудиту як науки набуває великого науково-практичного значення.

Література

1. Робертсон Дж. Аудит / Дж. Робертсон; Пер. с англ. – М.: КРМС, Аудиторская фирма “Контакт”, 1993. – 496 с.
2. Рой Д. Краткое руководство по стандартам и нормам аудита / Д.Рой – М.: Финансы и статистика, ЮНИТИ, 1992. – 240 с.
3. Аудит Монтгомери [Текст] / Ф. Л. Дефлиз [и др.] ; пер. С. М. Бычкова ; ред. пер. Я. В. Соколов. - М.: Аудит : ЮНИТИ, 1997. - 542 с.
4. Шеремет А.Д.. Проблемы теории аудита [Електронний ресурс] : Режим доступу: <http://www.econ.msu.ru/ds/1086>

Наталія Семенишена

к.е.н., доцент,

Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський

ТРАНСАКЦІЯ ЯК ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ ТА ЇЇ ВИДИ (ЗА КЛАСИФІКАЦІЄЮ ДЖ.КОММОНСА)

Дефініції категорії «трансакція» в теорії трансакційних витрат у науковій літературі розглядаються надто широко й використовується для позначення обміну як товарами, так і юридичними зобов'язаннями, угод як короткострокового, так і довготривалого характеру, що вимагають як детального документального оформлення, так і припускають просте взаєморозуміння сторін.

У руслі досліджень із питань дефініцій цієї категорії вважаємо необхідним розглянути класифікації трансакцій, що існують у науковій літературі, зокрема, їх видову класифікацію за Дж.Коммонсом (1862—1945), адже саме він вважається піонером у введенні в науковий оборот категорії «трансакція».

Систему своїх поглядів він викладав у працях, серед яких найбільш вагомими вважаються: «Розподіл багатства» (1893), «Правові основи капіталізму» (1924), «Інституційна економіка» (1931), «Економічна теорія колективних дій» (1950).

Відповідно визначення, трансакції можуть бути як «внутріфірмові» (у ролі «контрагентів» виступають колеги – співробітники однієї й тієї ж фірми), так і «ринкові» (у цьому випадку мова йде про взаємодію сторонніх партнерів – різних інституційних одиниць). Приклади трансакцій різноманітні: від видання наказу й відпуску матеріалів зі складу до підписання контракту й відправлення партії товару клієнтові.

Класифікація трансакцій за Дж. Коммонсом виглядає наступним чином:

1. Трансакція-угода (bargaining transaction), або торгівельна, ринкова,

переговорна трансакція (добровільний обмін). Суть такого обміну – передача прав власності на економічні блага (наприклад, у результаті продажу автомобіля). Сюди можна віднести всю сукупність внутріфірмових трансакцій з фізичного переміщення ресурсів.

Трансакція відбувається, коли товар або послуга перетинає межі технологічних процесів: це акт переходу від заключної точки однієї технологічної стадії до початкової точки іншої.

Ринкова трансакція визначає відносини й правила поведінки п'яти сторін, що брали участь у присвоєнні й відчуженні прав власності на товар (два продавці, два покупці й суд, що виконує функцію гаранта). При цьому Дж.Коммонс виділяє чотири типи відносин, що виникають між ними: - рівень сумлінності або несумлінності конкурентів; - вирішення проблеми рівних можливостей і усунення дискримінацій; - забезпечення погодженості дій сторін і недопущення зловживання перевагами; - вирішення проблеми застосування закону по забезпеченню прав учасників трансакцій.

Другим видом трансакцій є трансакції управління, або управлінські трансакції (*managerial transaction*). Даний вид взаємодії відрізняє нерівноправне (асиметричне) становище сторін і добровільний обмін поступається місцем відносинам підпорядкування.

У трансакції управління ключовим є відношення «управління – підпорядкування», яке передбачає таку взаємодію, коли право ухвалювати рішення належить лише одній із сторін. До даного типу трансакцій відносять будь-які дії, які можна охарактеризувати як «управління»: наказ про найм працівника, розпорядження на відкриття рахунку в банку й т.п. Даний вид трансакцій існує у внутрішньофірмових відносинах, у державних інституційних одиницях, а в більш широкому плані – у внутрішньоієрархічних відносинах. Трансакції управління з'являються у зв'язку з тим, що право на ухвалення рішення обмінюється на дохід, очікувана вигода якого повинна перевищувати ту частину, яка відповідає ринковій ставці заробітної плати на ринку. У трансакції управління поведінка асиметрична, тому що асиметричні правове становище сторін і, відповідно, правові взаємовідносини. Об'єктом трансакції управління є поведінка однієї зі сторін правового відношення.

Третім видом трансакції є трансакція нормування (раціонування) (*rationing transaction*). У даній трансакції одна зі сторін, наділена відповідними повноваженнями, здійснює розподіл, наділяючи багатством той чи інший суб'єкт (скажімо, приймається рішення про розмір і порядок виплати «бонусного пулу» фірми). У трансакції раціонування асиметричність правового становища сторін зберігається, але місце керуючої сторони займає, як правило, колективний орган (наприклад, Рада директорів або Правління), що виконує функцію специфікації прав. До трансакцій раціонування можна віднести: складання бюджету компанії радою директорів, державного бюджету урядом і затвердження органом представницької влади рішення арбітражного суду із приводу спору, що виникає між діючими суб'єктами. Одна сторона (рада директорів, суд) визначає права іншої (керівники підрозділів, позивач і відповідач). На відміну від трансакції управління, активну роль у реалізації прав і свобод виконують претенденти на відповідну частку багатства (капіталу).

На думку О.Віл'ямсона, трансакції різняться за трьома головними ознаками - ступенем їх специфічності, повторюваності й невизначеності [3].

У ринковій економіці число трансакцій росте з розвитком спеціалізації й розподілу праці. У зв'язку із цим доречно згадати фундаментальну працю англійського економіста Адама Сміта «Дослідження природи й причини багатства народів» [2]. Саме там приводиться одне з перших удалих описів внутріфірмових

трансакцій на прикладі шпилькової майстерні. Сміт акцентує увагу не на самих трансакціях, а на тому економічному ефекті, який досягається спеціалізацією кожного працівника на одній конкретній операції. Однак спеціалізація має й певну ціну: вона спричиняє зростання кількості трансакцій.

На закінчення необхідно відзначити, що наявність трансакційних витрат робить ті чи інші види трансакцій економічними залежно від обставин часу й місця. Тому одні й ті ж операції можуть бути опосередковані різними типами трансакцій залежно від правил, які вони впорядковують.

Література

1. John R. Commons. Institutional Economics / Commons John R. // American Economic Review. – vol. 21 (1931). – P.648-657.
2. Адам Сміт. Исследование о природе и причинах богатства народов. Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations [Текст]. – Серия: Антология экономической мысли. – Издательство: Эксмо, 2007. – 960 с.
3. Уильямсон О. Экономические институты капитализма. Рынки, фирмы, «отношенческая» контракция. – СПб., 1996. – С. 97.

Оксана Семенів

асистент,

ВП НУБіПУ «Бережанський агротехнічний інститут»,
м. Бережани

ОСОБЛИВОСТІ КРЕДИТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Визначальним орієнтиром стратегії розвитку сільськогосподарських підприємств у сучасних умовах має стати забезпечення готовності до широкомасштабного здійснення інноваційної діяльності та функціонування в умовах інноваційного розвитку.

Нагромаджений потенціал повинен бути використаний для розвитку галузей, в яких Україна має перспективні порівняльні конкурентні переваги та які можуть розвиватися в умовах вже структурованого та місткого ринку, готового до споживання сільськогосподарської продукції, в тому числі екологічно чистої, а також попиту на передову технологію з боку вітчизняних виробників, які дійшли до стадії оновлення виробничих фондів. Кваліфікований підхід до інвестування в цих сферах дає підстави прогнозувати пошук інвесторами так званих "точок зростання", визначальною ознакою яких є зростання віддачі на капітал та зниження питомих витрат виробництва.

Особливістю діяльності сільськогосподарських підприємств є те, що на базі розвитку таких "точок" мають розгорнутися інвестиційні процеси, насамперед за рахунок залучення зовнішніх джерел для конкретно взятого підприємства. В умовах Пилипенко О.О. довготривалого обороту капіталу у сільському господарстві фінансово-кредитні установи не мають великого бажання надавати кредити. Однак, не дивлячись на це, банківські кредити залишаються основним джерелом фінансування виробничої діяльності підприємств у сільському господарстві.

Розрахунок величини необхідного зовнішнього фінансування використовується у тих випадках, коли потужності виявляються недостатніми для збільшення обсягів продажів і потрібні додаткові вкладення в основний і оборотний капітал. Залучення того чи іншого ресурсу потребує ґрунтового порівняльного аналізу. Загалом, критерієм визначення ціни капіталу, що може бути залученим до інвестування